

Postanowienie

z dnia 17 maja 2007 r.

Sąd Najwyższy

III CZP 44/07

Przewodniczący: Sędzia SN Irena Gromska-Szuster (spr.).

Sędziowie SN: Iwona Koper, Zbigniew Kwaśniewski.

Protokolant: Bożena Nowicka.

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku wierzyciela C. Sp. z o.o. w P. przy uczestnictwie Danuty S. o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonce dłużnika, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 17 maja 2007 r., zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w P. postanowieniem z dnia 2 marca 2007 r.,

"W którym momencie powstaje zobowiązanie członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na podstawie art. 299 § 1 k.s.h., a mianowicie czy w chwili, gdy egzekucja staje się bezskuteczna niezależnie od tego, czy wydano przeciwko spółce wyrok zasądający świadczenie, czy w sytuacji gdy egzekucja staje się bezskuteczna, ale nie wcześniej niż przed uprawomocnieniem się wyroku przeciwko spółce?"

- w jaki sposób należy ustalać moment powstania tego zobowiązania w toku postępowania o nadanie klauzuli wykonalności, w szczególności, czy możliwe jest prowadzenie wówczas postępowania dowodowego w zakresie wykraczającym poza ramy określone w przepisach dotyczących postępowania klauzulowego?"

odmawia podjęcia uchwały.

Przedstawione przez Sąd Okręgowy w P. zagadnienie prawne powstało w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonce dłużnika.

W sprawie ustalono między innymi, że w dniu 8 lutego 2005 roku wydany został nakaz zapłaty kwoty 5.988,13 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 czerwca 2004 roku i kosztami procesu od "M." spółki z.o.o. na rzecz C. spółki z.o.o. W dniu 15 kwietnia 2005 roku wierzyciel wystąpił o wszczęcie egzekucji na podstawie powyższego tytułu wykonawczego, a postanowieniem z dnia 29 lipca 2005 roku komornik umorzył postępowanie z powodu bezskuteczności egzekucji.

W tej sytuacji wierzyciel wystąpił w dniu 5 sierpnia 2005 roku przeciwko członkowi zarządu spółki "M." Tomaszowi S. z powództwem z art. 299 k.s.h., które zostało uwzględnione prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w P. z dnia 22 listopada 2005 roku zasądającym od pozwanego na rzecz powoda kwotę 5.988,19 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 czerwca 2004 roku i kosztami procesu. Powyższemu tytułowi egzekucyjnemu nadano klauzulę wykonalności w dniu 27 czerwca 2006 r., a w dniu 17 sierpnia 2006 roku wierzyciel wystąpił z wnioskiem o nadanie temu tytułowi klauzuli wykonalności przeciwko małżonce dłużnika Danucie S. Wniosek ten Sąd Rejonowy w P. uwzględnił postanowieniem z dnia 17 października 2006 r.

Sąd Rejonowy stwierdził, że zgodnie z art. 5 ust. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o

zmianie ustawy - kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691, dalej - "ustawa nowelizacyjna z dnia 17 czerwca 2004 r."), która weszła w życie w dniu 20 stycznia 2005 r., dla stwierdzenia czy w rozpoznawanej sprawie mają zastosowanie przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego o odpowiedzialności współmałżonka w brzmieniu sprzed nowelizacji czy po niej, konieczne jest ustalenie, kiedy powstało zobowiązanie dłużnika Tomasza S. wobec wierzyciela - C. W ocenie tego Sądu z uwagi na to, że odpowiedzialność członka zarządu przewidziana w art. 299 k.s.h. ma charakter ściśle gwarancyjny, zobowiązanie członka zarządu wobec wierzyciela spółki z.o.o powstaje z chwilą powstania wierzytelności wobec spółki, a więc w rozpoznawanej sprawie z chwilą powstania wierzytelności C. wobec "M.", co nastąpiło przed wejściem w życie wskazanej wyżej ustawy nowelizującej kodeks rodzinny i opiekuńczy. W tej sytuacji, zdaniem Sądu Rejonowego, do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika mają zastosowanie przepisy w brzmieniu sprzed nowelizacji, co uzasadniało uwzględnienie wniosku.

Rozpoznając zażalenie małżonki dłużnika Sąd Okręgowy w P. powziął wątpliwość określoną w przedstawionych dwóch zagadnieniach prawnych. Pierwsze dotyczy problemu, w którym momencie powstaje zobowiązanie członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. - czy w chwili, gdy egzekucja staje się bezskuteczna niezależnie od tego czy wydano przeciwko spółce wyrok zasądający świadczenie, czy też wówczas, gdy egzekucja staje się bezskuteczna, ale nie wcześniej niż przed uprawomocnieniem się wyroku przeciwko spółce. Drugie zagadnienie dotyczy kwestii, w jaki sposób należy ustalić w toku postępowania o nadanie klauzuli wykonalności moment powstania tego zobowiązania, w szczególności, czy możliwe jest prowadzenie wówczas postępowania dowodowego w zakresie wykraczającym poza ramy określone w przepisach dotyczących postępowania klauzulowego.

Sąd Okręgowy stwierdził, że dla rozstrzygnięcia sprawy decydujące znaczenie ma to, czy przy jej rozpoznawaniu należy stosować przepisy w brzmieniu dotychczasowym, sprzed wskazanej wyżej nowelizacji przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, która objęła również przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi uniemożliwiają czynienie w tym postępowaniu ustaleń co do chwili powstania zobowiązania członka zarządu spółki opartych na art. 299 k.s.h.) k.p.c., które, zdaniem Sądu Okręgowego, praktycznie dłużnika, czy w brzmieniu obecnie obowiązującym. Wskazał, że z przepisów przejściowych ustawy nowelizacyjnej - art. 5 ust. 5 pkt 1 oraz ust. 6 - wynika, że dla ustalenia, który reżim prawny należy stosować przy rozpoznawaniu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, decydujące znaczenie ma data powstania zobowiązania dłużnika, a zatem w rozpoznawanej sprawie należy ustalić, kiedy powstało oparte na art. 299 k.s.h. zobowiązanie dłużnika Tomasza S. objęte tytułem egzekucyjnym z dnia 22 listopada 2005 roku. W tym przedmiocie stanowisko doktryny i orzecznictwa nie jest jednolite, podobnie jak ocena charakteru odpowiedzialności członka zarządu wynikającej z art. 299 k.s.h., co uzasadniało przedstawienie pierwszego zagadnienia prawnego. Natomiast drugie zagadnienie ma źródło w istotnych ograniczeniach kognicji sądu i zakresu postępowania dowodowego w postępowaniu klauzulowym, wynikających z art. 777, 783 § 1, 787, 781¹.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z powszechnym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa, zagadnienie prawne stanowiące przedmiot określonego w art. 390 § 1 k.p.c. pytania prawnego może dotyczyć tylko takich problemów prawnych, których rozstrzygnięcie konieczne jest do rozpoznania środka

odwoławczego przedstawionego sądowi apelacyjnemu. Innymi słowy przedmiotem pytania prawnego skierowanego do Sądu Najwyższego może być tylko takie zagadnienie prawne, którego rozstrzygnięcie ma decydujący, bezpośredni wpływ na rozpoznanie i rozstrzygnięcie apelacji lub zażalenia, a zatem istnieje bezpośredni związek między przedstawionym zagadnieniem a rozstrzygnięciem sprawy w postępowaniu odwoławczym (porównaj między innymi postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2003 roku, III CZP 30/03, niepubl., z dnia 9 czerwca 2005 roku, III CZP 31/05, niepubl., z dnia 22 lipca 2005 roku, III CZP 49/05, niepubl., z dnia 12 października 2005 roku, III CZP 68/05, niepubl., z dnia 13 grudnia 2005 roku, II UZP 14/05, OSNP z 2006 r., nr 17-18, poz. 283 oraz z dnia 12 kwietnia 2006 roku, III SZP 2/06, niepubl.).

W rozpoznawanej sprawie nie występuje taki związek pomiędzy sformułowanymi w przedstawionym pytaniu zagadnieniami prawnymi a rozstrzygnięciem przez Sąd Okręgowy zażalenia małżonki dłużnika na postanowienie Sądu Rejonowego o nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi, co wynika zresztą wprost z uzasadnienia przedstawionego zagadnienia prawnego, w którym słusznie Sąd Okręgowy stwierdził, że decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia wniosku i zażalenia ma ocena, czy powinny być one rozpoznawane w oparciu o przepisy kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej wskazaną wyżej ustawą nowelizacyjną z dnia 17 czerwca 2004 r., czy w brzmieniu zmienionym w jej wyniku. Bez wątpliwości ocena w tym przedmiocie zależy od dokonania właściwej wykładni przepisów przejściowych zamieszczonych w ustawie nowelizacyjnej, które jednak nie są przedmiotem przedstawionego zagadnienia prawnego, choć wskazane zostały w jego uzasadnieniu. Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do samodzielnego formułowania zagadnienia prawnego na podstawie uzasadnienia Sądu drugiej instancji, nawet jeżeli wynika z niego, co w rzeczywistości budzi wątpliwości i jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy.

W rozpoznawanej sprawie, jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy, rozważenia wymagało, czy w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonce dłużnika, mają zastosowanie przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu klauzulowym w brzmieniu nadanym ustawą nowelizacyjną z dnia 17 czerwca 2004 r., która zmieniła nie tylko przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego o współodpowiedzialności małżonków za długi jednego z nich, lecz również przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika oraz przepisy tego kodeksu o postępowaniu egzekucyjnym, czy też mają zastosowanie przepisy w brzmieniu dotychczasowym. Ma to decydujące znaczenie zarówno dla samej dopuszczalności nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, jak i dla zakresu egzekucji, a zatem w konsekwencji dla egzekucyjnej odpowiedzialności małżonka za zobowiązania dłużnika-współmałżonka.

Ustawa nowelizacyjna z dnia 17 czerwca 2004 roku zawiera przepisy przejściowe w artykule 5, przy czym kolejne jego ustępy dotyczą różnych znówelizowanych stosunków: jedne materialnoprawnych, inne procesowych. Zgodnie z art. 5 ust. 1 przepisy ustawy stosuje się do stosunków w niej unormowanych, chociażby powstały przed jej wejściem w życie, chyba że przepisy ust. 2-7 stanowią inaczej. Odpowiedzialności materialnoprawnej małżonków za ich zobowiązania oraz wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności majątkiem wspólnym za zobowiązania jednego małżonka dotyczy ustęp 5 artykułu 5, który stanowi, że przepisy dotychczasowe stosuje się do oceny skutków czynności zobowiązujących lub rozporządzających małżonków i ich odpowiedzialności za zobowiązania sprzed wejścia w życie ustawy oraz do wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności majątkiem wspólnym za zobowiązania jednego małżonka powstałe przed wejściem w życie ustawy. Natomiast postępowania egzekucyjnego

dotyczy odrębny przepis zawarty w ustępie 6 artykułu 5 stanowiący, że jeżeli roszczenie powstało przed wejściem w życie ustawy, egzekucję prowadzi się według przepisów dotychczasowych. Ustawa nie zawiera osobnej regulacji przejściowej odnoszącej się do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności, które jest postępowaniem odrębnym zarówno w stosunku do postępowania rozpoznawczego jak i postępowania egzekucyjnego (takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy między innymi w postanowieniu z dnia 10 maja 2000 r., III CZ 48/00, niepubl.). W tej sytuacji możliwe są dwa rozwiązania kwestii międzyczasowych w tym postępowaniu: albo zastosowanie reguły ogólnej wynikającej z art. 5 ust. 1 ustawy nowelizacyjnej, która odpowiada też ogólnej zasadzie bezpośredniego stosowania znowelizowanych przepisów procesowych od chwili ich wejścia w życie, albo przyjęcie, że do postępowania klauzulowego, jako najbardziej zbliżonego do postępowania egzekucyjnego, ma odpowiednie zastosowanie art. 5 ust. 6 ustawy nowelizacyjnej. Pierwsze rozwiązanie, gdy nowe przepisy o postępowaniu klauzulowym należałoby stosować od razu po ich wejściu w życie, niezależnie od tego kiedy powstał tytuł egzekucyjny ani kiedy wpłynął wniosek o nadanie klauzuli wykonalności, mogłoby doprowadzić w dalszym postępowaniu do rezultatów sprzecznych z zasadą wyrażoną w ustępie 6 artykułu 5, dotyczącą postępowania egzekucyjnego. Z tych względów trzeba przyjąć, że do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika ma odpowiednie zastosowanie, jako przepis przejściowy, art. 5 ust. 6 ustawy nowelizacyjnej z dnia 17 czerwca 2004 r.

Dokonując wykładni tego przepisu dla potrzeb postępowania klauzulowego, rozważyć przede wszystkim należy rozumienie użytego w nim pojęcia "roszczenie". W tym przedmiocie zgodzić się trzeba ze stanowiskiem doktryny, że ponieważ przepisy o postępowaniu egzekucyjnym, a w szczególności art. 804 k.p.c., pozbawiają organ egzekucyjny, w tym także sąd, możliwości badania roszczenia w znaczeniu materialnoprawnym, użyte w art. 5 ust. 6 ustawy nowelizacyjnej pojęcie "roszczenie" oznacza roszczenie w znaczeniu egzekucyjnym, to jest roszczenie stwierdzone i określone w tytule egzekucyjnym, nie zaś roszczenie w znaczeniu materialnoprawnym. Prowadzi to do wniosku, że jeżeli tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi powstał przed wejściem w życie ustawy nowelizacyjnej (przed dniem 20 stycznia 2005 r.), do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika (oraz do postępowania egzekucyjnego) stosuje się przepisy w brzmieniu sprzed nowelizacji, natomiast jeżeli tytuł egzekucyjny powstał po dniu 20 stycznia 2005 r., do postępowań tych stosuje się przepisy znowelizowane.

Jeżeli zatem roszczenie wierzyciela zostało stwierdzone tytułem egzekucyjnym wydanym po dniu 20 stycznia 2005 r., do postępowania klauzulowego i egzekucyjnego mają zastosowanie nowe przepisy, a więc, zgodnie z art. 776¹ § 1 k.p.c., tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim jest podstawą do prowadzenia egzekucji nie tylko z majątku osobistego dłużnika, lecz także z wymienionych w tym przepisie składników majątku wspólnego: pobranego przez dłużnika wynagrodzenia za pracę lub dochodów uzyskanych z prowadzenia przez niego działalności zarobkowej oraz z korzyści uzyskanych z jego praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy. Podstawę takiej egzekucji stanowi tytuł wykonawczy wystawiony tylko przeciwko dłużnikowi i jest ona ograniczona do niektórych składników majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka, co ma miejsce między innymi w sytuacji określonej w znowelizowanym art. 41 § 2 k.r.o., gdy zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej. Jeżeli zatem tytuł egzekucyjny powstał po dniu 20 stycznia 2005 r., a objęta nim wierzytelność nadawania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika. § 1 k.p.c. składników majątku wspólnego, bez nie wynika z czynności prawnej (co dotyczy między innymi wierzytelności

powstałych na podstawie art. 299 § 1 k.s.h.), tytuł wykonawczy przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim upoważnia także do egzekucji z wymienionych w art. 776¹.

Klauzula taka może być natomiast nadana w sytuacji określonej w art. 787 k.p.c., to jest gdy stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej dokonanej za zgodą małżonka dłużnika i wówczas dopuszczalna jest egzekucja z całego majątku wspólnego, oraz w sytuacji określonej w art. 787¹ k.p.c., jeżeli stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przez dłużnika przedsiębiorstwa, z tym że wówczas egzekucja z majątku wspólnego ograniczona jest do przedsiębiorstwa wchodzącego w skład tego majątku.

Regulacje zawarte w art. 804, 781, 781¹, 782, 786, 787, 787¹ k.p.c. przesadzają o tym, że w postępowaniu klauzulowym ani w postępowaniu egzekucyjnym sąd nie jest uprawniony do badania istnienia, wymagalności ani daty powstania zobowiązania objętego tytułem egzekucyjnym. Te kwestie, po powstaniu tytułu egzekucyjnego, mogą być badane jedynie w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 840 k.p.c.

Jeżeli natomiast tytuł egzekucyjny przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim powstał przed dniem 20 stycznia 2005 r., do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika oraz do postępowania egzekucyjnego mają zastosowanie przepisy kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu sprzed nowelizacji, które przewidywały szerszy zakres kognicji sądu w postępowaniu klauzulowym. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 5 grudnia 1984 roku, III CZP 76/84 (OSP z 1986 nr 2, poz. 27), w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika w oparciu o art. 787 § 1 k.p.c. rozpoznaniu podlegał także zarzut małżonka, że wierzytelność powstała przed powstaniem wspólności ustawowej albo dotyczy majątku odrębnego dłużnika, co wynikało z przesłanek odpowiedzialności małżonka określonych w art. 41 § 2 k.r.o. Szersze rozważanie tej kwestii jest jednak bezprzedmiotowe nie tylko ze względu na brak tego rodzaju zarzutów w rozpoznawanej sprawie, lecz przede wszystkim ze względu na to, że z uzasadnienia przedstawionego zagadnienia prawnego nie wynika, by Sąd Okręgowy przyjął, w oparciu o art. 5 ust. 6 ustawy nowelizacyjnej z dnia 17 czerwca 2004 r., iż w sprawie mają zastosowanie przepisy k.p.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji, jak również wniosku takiego nie można wyprowadzić z przedstawionego stanu faktycznego, w świetle wskazanej wyżej wykładni omawianego przepisu.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy uznając, że rozstrzygnięcie przedstawionych zagadnień prawnych nie ma bezpośredniego wpływu na rozpoznanie przez Sąd Okręgowy środka zaskarżenia, odmówił podjęcia uchwały.